

A Kínai–Magyar Geofizikai Expedíció kezdeti szakasza, 1956. július – 1956. december 31.

*Szabó Zoltán levelei alapján**

SZABÓ Z.

II. rész: Ku-yuan

Kuyuan, 1956. augusztus 9.

8. levél

...

A levelezés pillanatnyilag úgy áll, hogy a leveleket küldheted továbbra is a pekingi címre, de akkor kb. 2 hét alatt kapom meg. Azt tanácsolom, hogy próbáld meg itteni címünket. Mellékelten küldök kínai címet, ezt kell ráragasztani a levélre. Állítólag akkor is megkapjuk a levelet, ha latin betűkkel írják fel a címet. Mellékelten azt is küldöm, egyetlen hátránya, hogy kicsit hosszú: Kína, Kan-Szu, Szi-Hei-Ku, Hue-Czu, Cz-Cö-Co, Ren-Min, Czen-Fu, Cuan, Ti-Ce-Pu, 116 Toe. Amennyiben elfogynak a kínai címek, próbálkozhatsz ezzel. A levélben küldök néhány szép bélyeget is. A piros 4 fenes a nyári palotát ábrázolja a tó felől, baloldalon a márványhajóval. A zöld 4 fenes a Pei-hai parkot mutatja. A barna 8 fenes részlet a Tiltott Városból.

Most beszámolok utazásunkról. Szombaton hajnalban 5-kor indultunk Sianból. Nem a legbiztonságosabb érzéssel váltunk meg a várostól, mert úgy gondoltuk, hogy most hagyjuk magunk mögött a civilizációt és a jó ég tudja mi vár ránk. Szerencsére aggodalmaink feleslegesek voltak. A családtagok autóbusszal jöttek. A férfiak szétszórva a különböző fűró- és műszerkocsikon. Én Jóska bácsival jöttem egy szovjet gyártmányú GAZ kocsival, olyan, mint egy nagyobb Jeep. Az út jó, csak poros volt, hamarosan előkerült a porálarc (nem kényelmetlen, igen jól lehet levegőt kapni alatta). Sianban vettem két porszemüveget, egy színeset és egy fehéret, mindössze 90 fent fizettem a kettőért, később láttam jobbakat is, de ezek is tökéletesen megfelelnek. Az út löszvidéken vezetett keresztül, dombok, vízmosások, szakadékok között, rengeteg hajmeresztő kanyarral. A sofőrök azonban jónak bizonyultak. Útközben betértünk egy-egy vendégfogadóba, de persze a Sianból hozott ételeket ettük. Az egyik vendégfogadóban megnéztünk egy vendégszobát, apró ablak, két deszkából álló ajtó. A padló természetesen földes, a szoba hátsó felében egy kb. 50 cm magas padka, rajta gyékénnyel, ez az ágy, ezen kívül még egy asztal és semmi több. A padka t. k. egy lapos kemence, mert télen alá lehet gyújtani. Ha valaki nem elég óvatos, akkor reggelre megsülhet. Az út mentén rengeteg barlanglakást láttunk. Az egyik helyen úgy váltakoztak a rétegek, hogy 2-3 m lösz után kb. fél m vastag agyagos-márgás réteg következett. Itt emeletes barlanglakások voltak, a löszbe vájták a barlangot és az agyagréteg volt a tető ill. a

1. ábra. Lössbe vájt barlanglakások

padló. Érdekes látvány volt, le is fényképeztem. Útközben találtunk egy barlangtemplomot is, belül egy 3-4 emelet magasságú Buddha szoborral, mely a barlang anyagából van kifaragva. Két oldalán valamivel kisebb testőr. Sajnos csak a szobor fejét tudtam lefotózni, mert nagyon szűk volt a barlang. Mi és a Gellert házaspár este 8-kor megérkeztünk Kuyuanba, a többiek csak vasárnap délben. A város 1737 m magasan fekszik, ennek megfelelően elég hűvös az idő. Vasárnap napközben ugyan 32–34 °C volt, estére azonban 20 °C-ra hűlt le a levegő. Hétfőn-kedden esett az eső és lehűlt a levegő, este-reggel 15 °C, délben 22 °C. Ebből láthatod, hogy az időjárás, legalábbis eddig, inkább hűvös, mint meleg. A társaság Sianban ellátta magát mindenféle könnyű és lenge holmival, amit itt nem tudunk használni. Megkaptuk a védőöltözetet is: munkaruha, bakancs, gumicsizma, esőköpeny, kesztyű, oldalszák, elemlámpa, ételdoboz, és kulacsszerűen megoldott termos.

Most néhány szót a várossal. Kuyuan 12 000 lakosú város, magas fallal van körülveve. Táborunk a város szélén fekszik, mint általában minden, ez is fallal van körülveve. A házak téglából épültek. Csoportunk lényegében a kormányzósági épületek egy részében van elhelyezve. Kuyuan ugyanis tartományi székhely. Kétágyas szobák vannak, egy-egy szoba kb. 4×3 m. Az ágyak alja deszkalap, amelyre egy-egy paplanszerűség volt téve. Ezt mi igen keménynek találtuk, úgy hogy hoztak szalmazsákokat. Edgárral lakom egy szobában, mi kidobattuk az ágyakat és kértünk helyettük tábortábori ágyat, ami keskeny ugyan, de kényelmes. A szobában nem volt más,

* A leveleket menyasszonyának, Kilényi Évának írta.

2. ábra. A ku-yuani városkapu

mint egy rajzasztal, egy mosdóállvány és egy éjjeliszekrény. Lassan azonban sikerült bebútoroznunk. Az egyik ágyat bent tartottuk a szalmazsákot kidobtuk és most ezen tartjuk a bőröndöket. Szereztünk fogast is a falra, alá gyékényt tettünk és az ágy melletti falat is gyékénnyel borítottuk. Így most már egész lakályos lett. A padló téglából van, szekrény nincs. A mosdási lehetőség meglehetősen gyatra, egy-egy kisméretű lavórt kaptunk fejenként, de meg fogjuk oldani a zuhanyt is. Melegvíz ellenben egész nap rendelkezésünkre áll.

Az ebédlő a tábortól kb. 500 m-re van, a kormányzósági hivatal épületében. Itt vannak az irodák is. Szakáccsal bőven el vagyunk látva. Nekünk és az itt lévő 300 kínainak együttvéve 26 szakácunk van. A koszt jó. Nemzeti eledelünk a ham-and-eggs, legalább egyszer naponta. Napjában fejenként legalább 5 tojást eszünk. Kenyér csak kínai van, ez olyan alakú, mint a zsúrkenyér, csak nem sütik, hanem gőz fölött készül. Ilyen állapotban azonban nem túl élvezhető, ezért számunkra felszeletelik és zsírban kisütik. Az elhelyezésről elmondhatjuk, hogy semmivel sem rosszabb, mint otthon terepen, sőt! Szűnyog, légy nincs. Ez a terület még nem sivatag, fák is vannak és körös-körül megművelt szántóföldek.

Tegnap hideg reggelre ébredtünk, mindössze 15 °C volt a hőmérséklet. Napi programunk terepszemle volt. Megtekintettük a Kuyuan-tól északra fekvő területet, kb. 50 km távol-

3. ábra. Vízmosásba beszakadt kocsi (GAZ-69)

ságig. Útközben egy kb. 60 cm mély, gyors vízfolyáson kellett átkelnünk, az út egyik oldalán kb. 1 m magas vízesés volt. Átkelés közben az ár majdnem magával ragadta a kocsit, elég kellemetlen érzés volt. Később Gellert Feri kocsija beszakadt egy vízmosásba, hajsza háló felborult. Egy közeli falu lakosságának segítségével tudtunk csak kikecmeregni belőle. Meglepetésünkre, ebédre fejenként 1-1 doboz kekszet kaptunk.

...

Kuyuan, 1956. augusztus 14.

9. levél

...

Ezt a levelet Horváth Árpival fogom elküldeni, ő ugyanis holnap hajnalban utazik vissza Pekingbe. Így talán hamarabb fogod megkapni. Itt a postással külön nézeteltérésünk volt, mert először bedobtuk a leveleket 70 fenes bélyeggel, de visszahozta az egészet, hogy ragasszunk rá még 32 fent. Tiltakoztunk ellene, mondtuk hogy Pekingből és Sianból is elég volt a 70 fen és, hogy külföldi leveleknél az ország egész területére egységes a díjszabás, de persze semmire se mentünk. A postás, vasutas, rendőr itt is olyan korlátolt, mint otthon. Az egészben csak az az érdekes, hogy innen Sianba 8 fen egy levél.

Horváth Árpi azért megy vissza Pekingbe, mert még mindig nincs aláírva a szerződés, és ez főleg Szurovynak köszönhető. Egyelőre még csak 19-en vagyunk, ma várunk még 6 embert, köztük Sedyéket. Ujfalusyék még mindig Pekingben vannak, mert a gyerekeknek valami baja van. Banai még szintén ott van, mert ott 90% családi pótlékot kap, itt meg csak 50% tereppótlékot kapna. Ezt úgy sikerült elérnie, hogy ahányszor sor kerül egy utazásra, mindig bejelenti, hogy az egyik gyerek

beteg. Most egyébként ránk, legényekre dühös, mert szerint nekünk köszönheti, hogy nem kapnak állandóan családi pótlékot, pedig erről otthon szó sem volt, ezt csak itt akarták a mi bőrünkre megvalósítani.

Még azt is el kell mondanom, hogy Horváth Árpai, aki csak néhány napja érkezett meg Pekingből, beszámolt arról, hogy a követségen a búcsúztatása alkalmából Szál elvtárs olyan kijelentést tett, hogy képességünkön felül kapunk fizetést. Ujházy szerint itt Kuyuanban fejtelenség és zűrzavar uralkodik. Ezek a kijelentések nagyon felhőborítottak bennünket és elhatároztuk, hogy levélben tiltakozunk a rágalom ellen, és nyilatkozatunkat Horváth Árpival elküldjük a követségre.

Bese utasítására Reichnek Vietnamba kell mennie, hogy ott egy esetleges geológus expedícióról tárgyaljon. Ezt az utat Szurovy el akarja tőle happolni. Szurovynak nagyon jó a kapcsolata a követséggel, és ők őt akarták küldeni, de Bese ebbe nem egyezett bele. Most, hogy Reich menne, a követség is, meg Szurovy is azt mondják, hogy nem mehet, mert itt szükség van rá és különben is a kínaiak fizetik. Érdekes, hogy ezzel szemben a kínaiaknak semmi kifogásuk sincs Reich utazása ellen. Ebből is láthatod, hogy Szurovyval és a követséggel hadilábon állunk.

Az időjárás továbbra is hűvös, elég gyakran esik az eső. Mióta itt vagyunk már sok fogadáson vettünk részt, a tartományi kormányzótól kezdve a helyi pártszervezetig már mindenki tartott fogadást. Ma kezdődik előlről az egész, mert újabb emberek jönnek. Kezdetben megpróbáltuk rábeszélni őket, hogy csak akkor tartsanak fogadást, ha mindenki itt lesz, de ők erről hallani sem akartak és megnyugtattak, hogy minden újonnan érkező csoport részére külön is fognak rendezni. Most pl. délelőtt 10 óra van, de nem dolgoznak, mert várják az újonnan érkezőket.

A város lakosságának 45%-a tatár¹ és ezek mohamedánok, úgy hogy disznóhúst még nekünk sem szabad enni, mert ezt

4. ábra. Egy öreg tatár

¹ Ku-yuan a Ning-hszia autonóm területhez tartozik, lakóinak zöme akkoriban még a hui nemzetiséghez tartozott, akiket magunk között tatároknak neveztünk.

rossz szemmel néznék. Húst egyébként kétszer kapunk naponta, csirkét és birkát. A tatárok ellenséges viszonyban vannak a kínaiakkal úgy, hogy mi pl. őrség nélkül nem mehetünk le a városba, sőt arra is megkértek, hogy lehetőleg le se menjünk, ha valamire szükségünk van, akkor csak szóljunk, és ők felhozzák. A házaspárok nem mehetnek karonfogva, mert az itt nem szokás. Annyira vigyáznak ránk, hogy még enni is őrséggel mehetünk, ez gyakorlatilag úgy van megoldva, hogy a kapunál lévő őr, mikor látja, hogy valaki kimegy a kapun, beszól az őrszobára és onnan azonnal a nyomunkba szegődik valaki. Az ilyen kísérők civilben járnak és a pisztolyt az ingük alatt hordják. Személyi biztonságunkra 5 tiszt és 96 katona vigyáz. Szürkület után nem szabad elhagyni a tábort, mert az őrség minden kívülről közeledőre figyelmeztetés nélkül rálő. A környező falvakban majdnem kizárólag tatárok laknak. Képzelted, hogy milyen boldogok lesznek, ha majd a szeizmikusok legázolják a földjeiket. Mindennek ellenére eddig még semmi ellenségeskedést nem tapasztaltunk, pedig már voltam néhányszor a városban. Az viszont igaz, hogy annyira körülvesznek, hogy alig lehet közlekedni, még az üzletekbe is betödulnak utánunk, de onnan az őr kizavarja őket. Most, hogy már több mint egy hete itt vagyunk, kezdünk belezőkenni a hétköznapi életbe.

5. ábra. Ku-yuani látkép a városfalról (Szerző és Annau Edgár)

Majd elfelejtettem beszámolni a vasárnap eseményeiről. Délelőtt a környező városfalakon sétáltunk, délután pedig fürdőbe vittek bennünket. A fürdő meglehetősen bizarr benyomást keltett. Két, egymástól fallal elválasztott kádból áll, fürdés közben állandóan ott tartózkodott két fürdőslegény, akiket alig lehetett lebeszélni a fürdetésünkről. Rajtuk kívül még az őr is ott tartózkodott. Ennek ellenére nagyon jól esett a tisztálkodás. Estefelé egyszer csak fűtyszót hallottunk és olyan hangokat, amilyenek egy kosárlabda meccset sejtetnek. A zaj az egyik oldalkapu irányából jött. Felmáztunk rá, de tekintettel arra, hogy a pálya aránylag messze volt, át is másztunk. Ezt észrevette egy boy és rohant jelteni az őrségre, hogy megszőktünk. Három perc múlva már meg is jelentek, gondolom kalandunk nem nyerte meg a tetszésüket. ...

Kuyuan, 1956. augusztus 20.

10. levél

...
Pénteken és szombaton kint voltam Jóska bácsival kitűzni, meglehetősen bonyolult a dolog egyrészt, mert a területről egyetlen 100.000-es térképünk van és ez sem ér semmit, másrészt pedig a területen annyi a vízmosás, hogy nagyon nehéz a közlekedés. Első teendőnk a 46. és 47. km kő helyszínelése volt, és kiderült, hogy a kövek nem ott vannak, mint ahol a térképen feltüntették azokat. A kövek bemérése után megpróbáltuk kitűzni az első vonalat. Mindjárt az elején nehézségbe ütköztünk, mert az úttól 250 méternyire egy földbe ázott erődre bukkantunk, melyet kb. 10–12 m mély és 10 m széles árok vett körül.

A helyi viszonyokra jellemző, hogy pénteken éjjel esett az eső és mikor szombaton a még itt levő családtagok Wuchungba indultak kb. 100 km-ről vissza kellett fordulniuk, mert az úton keresztül egy kb. 5 m széles és ugyan ilyen mély szakadékot mosott ki a víz. Most meg kell várniuk amíg az útjavítók betömik a keletkezett szakadékot. Szombaton egy jópofa eset történt velem a terepen. Jött három 10 év körüli gyerek és kb. 50 m távolságban körbejártak bennünket. Az egyik teljesen kopasz volt, csak a feje búbján volt haj és az szépen be volt fonva, a copfja leért a válláig. Gondoltam, ezt le kell fényképezni, de alig tettem feljűk néhány lépést, megfordultak és ész nélkül eliramodtak. Szóltam a testőrömnek, hogy állítsa meg őket, de erre nem volt hajlandó, szavaiból és mozdulataiból azt vettem ki, hogy nem szabad neki megállítani a srácokat, mert azok tatárok. Itt kell megemlítenem, hogy a kézzel-lábbal való mutogatást már igen magas tökélyre fejlesztették. Tolmács kevés van, az angol tolmács egy cseh-kínai félvér, Gálfí német tolmácsa pedig kínai-osztrák, rajtuk kívül két orosz tolmácsunk is van.

Szombaton este a most ülésező tartományi gyűlés rendezett tiszteletünkre operával egybekötött fogadást. A képviselők tapsoló sorfala között vonultunk be a színházterembe. Több üdvözlő beszéd elhangzása után kezdetét vette A képviselőnő c., a szövetkezeti mozgalmat propagáló opera. Rövid tartalma: haladó nő és feudális maradványokban gazdag férj. Összevesznek, de végül a férj belátja tévedését és vaskalaposágát, és jó útra, azaz a szövetkezetbe lép. Előadás közben almát, cukorkát, dinnyét, tökmagot és teát szolgáltak fel. A dinnyemagot jobb híján mi is kénytelenek voltunk a földre

6. ábra. A csúcson, balról: Proch Zoltán, Annau Edgár, kínai kísérőnk, Szabó Zoltán és Hartner Mihály

köpködni, a héját pedig az asztalon kellett halomba rakni. Hogy el tudjuk viselni az előadást, egyfolytában ettünk, végül alig látszottunk ki a dinnyehéj kupac mögül. A kínaiak egész idő alatt tökmagot ropogtattak, ami sajátos zenei aláfestést adott az operának, a tökmagropogtatást pedig nem ritkán jóízű krakogások szakították félbe. Alig bírtunk magunkkal, amikor arra gondoltunk, hogy hogyan festene ez az egész az otthoni Operában.

Vasárnap négyesben Edgár, Proch Zoli, Hartner Miska és én felmáztunk az innen kb. 15 km-re fekvő Shanlu-shan csúcsára. Ameddig lehetett gépkocsival mentünk. A hegy teljesen kopasz, csak fűféle nő rajta, 2877 m magas. Menetközben már 4 alkalommal is azt hittük, hogy fönt vagyunk a csúcson, míg végül ötödszörré tényleg felértünk. A csúcstról csodaszép kilátás nyílt köröskörül magas hegyek és meredek völgykatlanok. Remek jó hegyi levegőt szívtunk, de meglehetősen hideg volt és már erősen érezni lehetett a levegő ritkulását. Fent a tetőn sok szép virágot találtunk és hatalmas havasi gyopárokat. A csúcson egy alumínium dobozban elástunk egy cédulát annak bizonyosságául, hogy fent jártunk. Magyarul, németül, angolul és oroszul ráírtuk, hogy kik vagyunk. Lefele menet találtunk egy hideg és jó vízű forrást, most ittunk először forralatlan vizet Kínában, nagyon jól esett. A tá-

7. ábra. Hartner Miska és a havasi gyopár

8. ábra. Lefelé se könnyű a haladás!

borban nagy ovációval fogadtak bennünket és ette őket a sárga irigység a havasi gyopár láttán. Gellert Feri mesélte, hogy járt a Tátrában és ott minden szálát külön őriznek és 5000 korona büntetéssel sújtják azt, aki le mer szakítani egyet.

Még azt hiszem nem írtam, hogy itt sokkal kékebb az ég, mint otthon, az éjszaka meg bársonyfekete, a csillagok úgy világítanak, mint egy-egy drágakő, a felhők pedig csodálatosan plasztikusak. Itt már sok olyan csillagot is látni, ami otthonról nem látható.

...
Kuyuan, 1956. augusztus 27.

11. levél

...
A legújabb újság, hogy a Cajdamról végleg letettek, mert nem tudnák biztosítani az ellátásunkat. Wuchung-ról egész csodákat mesélnek, egy reggeli pl. a következőkből áll: tej, vaj, jam, méz, rántotta, körte, őszibarack és szőlő. Wuchung környéke mezőgazdasági vidék és nem tudják elszállítani a terményeket. Ez az oka az olcsóságnak. Egy yuanért pl. 40 tojást adnak, a nagy őszibarack darabja pedig 7 fen. A konyha ott egészen otthoni, itt nem a legjobb, csupa különlegességet főznek, nincs egy becsületes, jó étel. Egy-két alkalommal segítettek az asszonyok és akkor jobb is volt a koszt. Felmerült, hogy Ujfalusy Éva és még valaki itt maradna egy-két hétig, hogy megtanítsák magyaros ízekre a szakácsokat, de végül nem lett belőle semmi.

Megjött Petrik Iván, magyar-kínai tolmács. Egyelőre nem nagyon értik kínai beszédét, de szorgalmasan gyakorol. Van egy félvér kínai-cseh angol tolmácsunk, Charlie, aki kínai szakos középiskolai tanár. Azt állítja, hogy 3–4 hónap alatt 1000–1500 írásjelet lehet megtanulni, ami már elég az újságolvasáshoz. Azt ígéri, hogy a télen majd tart tanfolyamot.

Ma érkezett meg a negyedik csoport, még egy van hátra. Megérkezésük általában az otthonról való elindulás sorrendjében történik. Most hallottuk, hogy augusztus közepétől októberig minden repülőjegy le van foglalva, mert valami világkongresszus, vagy mi lesz Pekingben. Újságokat még mindig nem kapunk, így teljesen el vagyunk vágva a külvilágtól. Néha-néha sikerül hallgatnunk a londoni híreket, vagy a Szabad Európát. Ma közölték velünk, hogy napi ellátásunk 4 yuan lesz, ezen mindenki fölháborodott, mert Pekingben sem került többre, mint 2,50 a napi étkezés. Gálfi kijelentette, hogy maximum 2 yuant vagyunk hajlandók fizetni. Bese értesült az itteni üzelmekről és erélyes levelet intézett Szurovyhoz és a Követséghez. Ennek kezdenek már mutatkozni az eredményei.

Reflektálva leveledre, az hogy itt mindenki beteg, rémhír, legalábbis akkor, amikor te hallottad, még az volt. Azt azonban be kell vallani, hogy tegnap egy fél nap alatt 13-an dőltek ágyra, vagyis az itt lévő társaság egyharmada. Semmilyük sem fáj, csak magas (38,5–40 °-os) lázuk van. Senki sem tudja mi bajuk, pedig ide hívták Lanchouból a környék legnevesebb orvosát. A magyar orvos (Szentesi Bandi) is megérkezett, kezdetben nagyon magabiztos volt, hogy nem kell megijedni, nincs itt semmi különösebb baj, de végül ő sem tudott segíteni. Érdekes, hogy Wuchungban az asszonyok és gyerekek között senki sem beteg. Úgy döntöttek, hogy mindenféle védő-

oltással el fognak látni bennünket, amit már otthon meg kellett volna kapnunk.

...
Kuyuan, 1956. szeptember 2.

12. levél

...
Állítólag októberben jön az lhász család, velük küldhetnél filmet. Szó van arról is, hogy ki-ki vigye be a kért fotocikkeket az Intézetbe és majd hivatalos csomagként kiküldik.

Az időjárás kellemes, reggelente 12–14 °C van, délben pedig eléri a 30 °C-t is. Eddig semmilyen különleges időjárási helyzetet nem tapasztaltunk, most azonban kb. egy órája hogy kitört az első porvihar, egészen finom port visz a szél, a napot úgy eltakarja, mintha felhős lenne az ég, pedig az valószínűtlen, mert egy órával ezelőtt még egy szem felhő sem volt az égen. Le akartam menni a városba filmet előhívatni, de most kénytelen vagyok megvárni míg megjavul az idő.

9. ábra. A ku-yuani bevásárlóutca

Érdeklődsz a város felől, hát meglehetősen romantikus, hatalmas, 15 m magas és kb. 10 m széles falakkal van körülvéve. Belül is vannak falak, összesen négy és mindegyiken kapuk vezetnek keresztül. A házak aprók és vályogból épültek. Az utcán mindenütt üzletek, ahol jóformán mindent lehet kapni. Az egész városnak lősz színe van, mert a meszelést itt nem ismerik. Az utcákon rengeteg szamár és különböző árusok hatalmas szalmakalapokban. Az általános ruhaviselet vagy fehér (a valóságban sötét), vagy tiszta fekete. A férfiak szakállasok, de a szakálluk csak néhány szálból áll és azt nagy gonddal növesztik. Fejükön püspöksapka szerű tökfödőt hordanak, szintén fehérrel, vagy feketével, nagy melegben pedig szalmakalapot. Nagy feltűnést keltünk szőrös karunkkal és lábainkkal, karomon a szőrt pl. előszeretettel húzogatták, hogy meggyőződjenek róla, hogy valódi-e. Igen kíváncsi népesség, semmit sem lehet a kezükbe adni felügyelet nélkül, mert mindent szétszednek.

A legújabb hír, hogy Grimm Lajost éppen most viszik be a kórházba, gyógyszermérgezése van. Kilószámra hozott gyógyszerrel magával hazulról és azon élt, hogy meg ne betegedjen. A betegeket illetően rossz hír, hogy múlt szerdán Edgár nagyon rosszul lett, rángógörcsöt kapott, sürgősen hívtuk az orvost, aki szerint maláriája van. Nem javult az állapota, pénteken bevitték a kórházba.

10. ábra. Ismerkedés a tereppel: Szilárd Jóska bácsi terepszemlén

Terepen folytattuk a kitűzést, de nagyon sok a nehézség. Nem tudtuk pl. megmondani a sofőrnek, hogy hova jöjjön értünk a nap végén, így kénytelen voltam reggel elmenni vele a vonal végére és megmutatni neki a helyet, hogy hol várjon bennünket, de így is egész nap bizonytalanságban voltunk, hogy vajon ott lesz-e a megbeszél helyen. Vannak még egyéb csemegék is, pl. az egyik segédmunkás ferdén tartja a kitűző rudat, intek neki, hogy állítsa függőlegesre, erre kihúzza és lefekteti. Intek, hogy állítsa fel, erre felállítja, mikor azt akarom, hogy lefektesse, akkor meg megdönti. Végül kénytelen voltam odamenni és megmutatni, hogy mit csináljon. Így az ember háromszor annyit gyalogol, mint kellene. Tegnap pl. két állomás közé kellett beintennem egy kitűző rudat, ez sikerült is, de mire átértem a másik állomásra, már a segédmunkás is ott volt a kitűző rúddal együtt, úgy hogy újra kellett kezdeni az egészet. Az utolsó állomás előtt pechemre egy kb. 900 m széles szakadékon kellett átkelnünk. Átküldtem a lécest a szakadék túloldalára, de mivel rövidnek bizonyult a lécs, így nem tudtam leolvasni a távolságot. Magyarázom a mellettem lévő embernek, hogy menjen a léceshez és mondja meg neki, hogy jöjjön közelebb. A pofa szép lassan odaballag, magyaráz valamit, majd nyugodtan leülnek. Küldöm a következőt, az hasonlóképpen cselekszik. Végül már mind a négyen ott ücsörögnek és nem csinálnak

11. ábra. Nehéz a kitűző élete!

semmit. Erre dühömben otthagytam a műszert, én is elmentem a léceshez, odaállítottam a helyes pontra, visszamásztam a műszerhez, leolvastam, közben eleredt az eső, végül kénytelen voltam megint elmenni a léceshez, hogy üssék már be az állomást jelző karót. Hát ilyen élményekben van naponta részem.

Tegnap reggel egy igen érdekes, és a kínaiakra jellemző epizód történt. Munkába indulásnál a kocsinak két másik kocsi között kellett kiindulnia. A két kocsi között pontosan csak annyi távolság volt, hogy elférhettünk közöttük. Annak ellenére, hogy mindkét kocsinak járt a motorja, és mindkettőben bent ült a sofőr, egyik sem mozdult egy centit sem, hanem négyen-öten integettek a sofőrünknek, hogy most egy kicsit jobbra, most balra stb. Pontosán 10 percbe telt, míg végül sikerült elhaladni közöttük. Mai sofőrünk veszélyes baloldali elhajló volt, következetesen az út baloldalán haladt. Hazafelé jövet szembejött az úton egy kordé, sofőrünk akkora ívből kerülte ki, hogy közben behajtott az árokba.

Tegnap az az öröm ért bennünket, hogy 27 nap után először nem kaptunk tojást reggelire. Este feljött egy borbély a városból és megnyírta az egész társaságot.

...

Kuyuan, 1956. szeptember 9.

13. levél

...

Pekingben van egy csehszlovák kiállítás, ahol különböző iparcikkeket lehet vásárolni. Lehet kapni 250, 350, 500 cm³-es Jawa motorkerékpárt, a 350-es 750 yuan, míg az 500-as 900. Ezt még a Pekingben tartózkodó soproniak írták, beszéltek a kiállítás vezetőjével, akitől azt az információt kapták, hogy a rendelést a cseh követségen kell leadni és ők leszállítják a motorokat. Azt is közölte, hogy kb. 2000–2500 yuanért lehet rendelni a legújabb Skoda népautóból, 4-személyes, 40 lóerős, az amit még tavasszal láttunk a híradóban, hogy elkészült a legújabb Skoda első példánya. Ez remek dolog lenne, csak nem tudom, hogy otthoni fizetésünkből el tudnánk-e tartani. Mondanom sem kell, hogy az itt lévő társaság rettentően felbuzdult ezeken a híreken.

Múlt levelemben írtam a porviharról, ami kb. 2 óra hosszat tartott, de utána egész nap fátyolos volt az ég, annyira, hogy a napot alig lehetett látni. Az időjárás változatlan, csak valamivel hűvösebb, reggelenként 12–13° van, délben még eléri

a 30°-ot, de ha szél fúj, akkor bizony már fel kell öltözködni. Eső már kevesebb van, ez érthető, mert itt állítólag augusztus az esős hónap. Tegnap még volt egy igazi nyári zivatar.

A betegek már rendben vannak, de még lábadoznak. Mint kiderült, kettőnek tifusza volt, a többinek paratífusza. Minden számottevő orvos mozgósítva volt, jött egy bakteriológus is, aki 8 évig dolgozott a Zürichi Egyetemen. Magával hozta a tengeri malacokat is. A szerencsétlen betegektől annyiszor vettek már vért vizsgálat céljából, hogy már káromkodnak, ha orvost látnak. A napokban már kijelentették, hogy ez volt az utolsó alkalom, de a rákövetkező napon az áramfejlesztő kezelője egy fél óra leállította a gépet, amíg elment vacsorázni és ezalatt az inkubátorban a bacilusok mind megdöglöttek, úgy hogy megint mindet kezdtek előlről. Ezekről a dolgokról természetesen senkinek sem kell mesélni, mert akkor kitör a pánik, ezért nem írok neveket sem. Most már minden rendben, pénteken kaptunk védőoltást tifusz, paratífusz, vérhas és tetanusz ellen. Tegnap nem is dolgoztunk, mert mindenki pilledt volt az oltástól, de ma már nincs semmi baj, szerdán, vagy csütörtökön kapjuk a második adagot.

A koszt most elég jó, mert Gellert Éva és Sedy Jutka kizárólag a konyhával foglalkozik. A szakácsok eleinte nem jó szemmel nézték őket, de ma már teljesen papucs alá kényyszerültek, annak ellenére, hogy 3–4 volt hajószakács is van közöttük. Ezek már ott tartanak, hogy ha valamelyik nő kér tőlük valamit, vigyázzba vágják magukat és yes captain felkiáltással rohannak teljesíteni a parancsot. Ez a kis reform rá is fért a konyhára, mert eddig borzalmas pocskékolást végeztek és amellet egészen furcsa ételeket főztek. Ennek köszönhető, hogy 27 napi tojásreggeli után múlt szombaton végre nem tojást, hanem disznó töpörtyűt kaptunk reggelire. Eddig az volt a szokás, hogy a csirkéknek csak a combját és a mellehúsát használták föl, a többi részét meg kidobták. A húst meg félig nyersen szolgálták fel. Egyszer pl. csináltak krumpli salátát gyönyörűen elkészítve, de mikor megkóstoltuk, kiderült, hogy nyers a krumpli, így csak a paprika és a tojás szeleteket lehetett leenni róla.

Egy újabb furcsaság, ami csak Kínában történhet meg: kiderült, hogy egy levélért az eddigi 1,02 yuan helyett csak 0,52-t kell fizetni. Van még egy másik dolog, amiről azt hiszem még nem írtam, mégpedig az, hogy a gyerekeket, hogy jó piros pozsgásaknak látszódnak, piros arcfestékkel kipirosítják. A nők viszont semmiféle festéket sem használnak.

Most röviden beszámolok a munkánkról, bővebben majd legközelebb. Itt eddig az volt a szokás, hogy 7.30-tól 12-ig és 2.30-tól 6-ig dolgoztak. Ezt persze mi nem voltunk hajlandók elfogadni, mert mit lehet pl. terepen csinálni egy két és fél órás ebédszünetben. A kínaiaknak ez nem jelent problémát, mert ők lefekszenek a földre, és pillanatok alatt alszanak. Ezzel kapcsolatban jut eszembe, hogy az első napokban, aki terepre ment, ebédre kapott egy fél kilós doboz kekszet. Gondolhatod, hogy az ember amíg elrág egy fél kiló kekszet, azalatt elfárad, nem beszélve arról, mennyi folyadékot kell hozzá inni. Mi tiltakoztunk ez ellen a szokás ellen, úgy hogy most már fasírozottat, tojást, sült húst stb. adnak krumpli körítéssel. A rizst sajnos képtelenek rendszeresen elkészíteni, mert kizárólag vízben főzik, így petróleumhoz hasonló íze van.

A munkaidőnk most 7.30-tól 6 óráig tart, kéthetenkénti csúsztatással, de azért a vasárnapi munkaszünetet megtartjuk. Eddig csúsztatásra még nem volt példa, mert most lett volna az első, de az oltás miatt elmaradt. Van még néhány terepi történetem: szerdán mikor a vonal végére értem, a kocsit sehol sem találtuk. Az embereket elküldtem, hogy kerítsék elő. Végül 3 órai várakozás után jelent meg. Közben míg várakoztam, egy falu közelében ültem egy fa alatt. Mikor észrevettek, a falu lakosságának apraja-nagyja kizárándokolt az én megbámulásomra. A gondos papák és mamák még a csecsemőket is kihozták, nehogy elszalasszanak egy ilyen ritka alkalmat, hogy fehér embert láthatnak.

Csütörtökön újabb kalandjaim voltak, mikor egy folyóhoz értünk, amelyiken nem lehetett egyszerűen átugrani, kínai munkatársaim megálltak a parton és azon töprengtek, hogy mit tegyenek. Végül egy fél óra múlva, mikor már én is odaértem a társaság többi részével, nekem kellett levenni a cipőmet, felgyűrni a nadrágomat, hogy átkeljünk, így aztán ők is követték a példámat. Egy másik jó történet, ami megvilágítja gondolkodás módjukat: panasztáltak, hogy kevés az őr és ezért nem lehetne-e éjszakára 3 Eötvös-ingát egymás mellé állítani, mert akkor 3 őr helyett elég lenne egy is.

Petrik Iván meséli, hogy mikor megpróbált lefordítani kínaira egy anyagigénylést, rájött arra, hogy egyes dolgokat igen érdekes nevekkal illetnek. Pl. mozdony=tűzkocsi, akkumulátor=villanypalack, gyutacs=mennydörgő cső stb.

Wuchungban kezdenek kialakulni a klikkek és a hajtépés sincs már messze. U. Éva pl. Banainéval, Ádámnéval és Pacsirszkynével alkot egy klikket. Banaiéktól teljesen el vannak ragadtatva.

...

Kuyuan, 1956. szeptember 16.

14. levél

...

Edgár ma kapott levelet Erkel Banditól, azt írja, hogy szeptember 1-től 25%-os fizetésemelés lesz az Intézetben (ez nagyon jól jönne!). Ír még egy csomó rémhírről, amelyek az Intézetben keringenek rólunk, nagyon élveztük. Most, hogy te is az Intézetnél leszel, biztosan fokozott mértékben fogsz hallani különböző sületlenségeket, de ne dőlj be nekik, mert minden úgy van, ahogy én írom le a dolgokat. A betegek már 10 napja láztalanok és ma elhagyták a kórházat. Azóta újabb megbetegedés nem történt.

Szerdán megkaptuk az oltás második részét és 20-án kapjuk a harmadik adagot. Csütörtökön megint általános gyengélkedés, az oltástól nagyon mész hangulata lesz az embernek, de ez csak egy napig tart. Még kiütéses tifusz ellen is fogunk oltást kapni, egyelőre még nem tudjuk hány részletben, lassan már szitává leszünk lyuggatva.

Tegnap megérkezett Kántás, megemlítettük neki, hogy próbálják elintézni a vámentességet téli hazautazásunkra. Remélhetőleg megteszi a szükséges lépéseket.

Elhatároztam, ha jövünk vissza, akkor otthon, vagy Moszkvában veszünk egy táskarádiót, állítólag Moszkvában nagyon olcsó, mert mégiscsak jó lenne, ha lenne egy maszek rádiója az embernek.

Most beszámolok hétköznapi életünkről, amit a múltkor már elkezdtem, de nem tudtam befejezni. Mint már írtam, reggel fél nyolckor kezdünk dolgozni. Három hétig kitűzni jár-

tam, elég kellemetlen foglalkozás, mert a terep nagyon tagolt, vízmosás vízmosás hátán, van köztük 7–800 m széles is és bizony egy ilyen átkelni nem a legkönnyebb dolog. Napi 4–6 állomást tudtam telepíteni, ami 9–11 km gyaloglást jelent, persze csak elméletben, mert a valóságban a sok fölösleges szaladgálással fölmege a duplájára is. Két kínai technikussal és 3–4 segédmunkással dolgoztam. Keserves idegmunka volt, kínaiakkal dolgozni tolmács nélkül, ide drótkötél idegek kellene. Példaként néhány eset: a vonalat kitűző rudak segítségével tűztem ki és csak a szakadékoknál használtam műszert. A hátsó segédmunkásnak megmagyaráztam, hogy a biztonság kedvéért három rúd mindig legyen letűzve, és csak akkor húzza ki az utolsót, amikor elől a technikus már a negyediket tűzi le. Bólogatott, hogy érti, egy darabig nem is volt baj, de 2–3 km után egyszer csak azt veszem észre, hogy emberem egy kivételével az összes rudat kihúzkodta, gondolhatod, milyen boldog voltam. Egy másik történet: az egyik irányban folytatni kellett a hálózatot, de nem volt kitűzött irányom, és az egyik állomástól nem lehetett ellátni a másikra (2 km). A hátsó állomáson két karó volt leverve, gondoltam, a két állomás közé beintek egy rudat és akkor tudom folytatni a vonalat. Leállok műszerral az első állomáson, az egyik technikusként megmagyarázom, menjen el egy zászlóval kb. 1 km-re és ott tűzze le. Az egészet le is rajzoltam neki, hogy én az első állomásról beintem a vonalba, és utána átmegegyek a második állomásra, onnan beirányzom, átfordítok és megegyünk tovább. Természetesen mindent nagyon értett, elindul, beintem, beülök a kocsiba és hatalmas kerülővel, vízmosásokon keresztül átmegegyek a második állomásra, hát emberem ott ül vigyorogva az állomás mellett a zászlóval a kezében és nagyon boldog, hogy előbb ért oda, mint én. Ilyenkor aztán legyen boldog az ember és örüljön, hogy ilyen értelmes emberekkel dolgozhat együtt. Még számtalan hasonló esetet tudnék felsorolni, de nem untatlak velük. Még egy történetet azonban elmesélek. Ha reggel nekiindulok egy iránynak, a gépkocsi általában nem tud követni, azt, hogy hol várjon, nem tudom neki megmagyarázni, mert térképünk csak 2 példány van és azok is rosszak. Kénytelen vagyok elmenni vele a vonal végére, esetleg hatalmas kerülővel, megmutatni neki, hogy hol várjon, visszavisz a vonal elejére és este, ha semmi sem jön közbe, akkor megtalálom. Szervezni egyáltalán nem tudnak. Kocsit és sofőrt minden nap másikat adnak és a segédmunkásokat is naponta cserélik. Ez így ment 10 napig, míg a végén kijelentettük, hogy nem vagyunk hajlandók kimenni terepre, ha mindig más segédmunkást adnak. Ez használt, de a gépkocsi- és sofőr ügyet még mindig nem tudtuk normalizálni. Egy héttig bent számoltam, a múlt héten pedig kijártam állomásokat színtezni, holnaptól észlelni fogok. A teljesítmény persze nem napi 30, hanem 8–10 állomás, de az éves tervet (5–600 állomás) így is tudjuk teljesíteni.

A terepen tájékozódni nagyon nehéz, mert út hol van, hol nincs, még az a legjobb, ha nincs, mert a vízmosás a legjobb út, csak az a baj, hogy nem lehet kijönni belőle. Még a falvak nevei után sem lehet tájékozódni, mert egyrészt nem lehet megtudni, hogy mi a falu neve, másrészt pedig úgyis elfelejti az ember, és ahányan vannak, annyiféleképpen ejtik. A kínai munkatársak sem ismerik a vidéket, mert ők sem jártak még

erre. Az ember elindul egy 25–31 km-re fekvő helyre és megegy különböző utakon, különböző irányokba, a végén vagy odata-lál, vagy nem. Nekem általában szerencsém van, néha egészen fantasztikus helyekre is eltalálok. A múltkor pl. egy 20 km-re levő karót kerestem, közben két vízmosásban is mentem, ahonnan természetesen csak ott tudtam kijönni, ahol a kocsi fel bírt mászni, tekeregettem jobbra, balra, végül egy helyen megálltam, vettem a távcsövet, hogy kicsit körülnézzek a kocsi tetejéről, hát a karó ott volt kb. 50 m-re. Ezt nevezem szerencsének!

...

Kuyuan, 1956. szeptember 20.

15. levél

...

Nem tudom megírtam-e, hogy Pekingben két alkalommal voltunk társas kiránduláson, a másodikon megfogadtuk, hogy soha többet nem megegyünk nagy társasággal, és attól kezdve, vagy kettesben jártunk Edgárral, vagy hármasban Jóska bácsival, ennek köszönhetjük, hogy sokkal többet látunk, mint a többiek. Érdekes volt megfigyelni az embereket, hogy kit mi érdekel. Szép számmal akadtak, akiket az evésen és iváson kívül semmi sem érdekelt (még olyanok is voltak köztük, akikről nem tételeztük volna fel). Gondoltam is, hogy kár ilyen embereket ide kihozni, akiket kizárólag az anyagiak és a kényelem érdekel. Sokan mások komoly anyagi áldozatokra képesek, hogy valamit lássanak, ők pedig még azt sem nézik meg, ami az ölükbe hull.

A napokban derült ki, hogy kétéves szerződésünk szeptember 10-én kezdődött, de éppen tegnap mondta Szurovy, hogy a kínaiaknál az a szokás, hogy addig nem engedik haza az embereket, amíg a vállalt munkát el nem végzik. Így jártak pl. az oroszok is, és ha ez így van, ha a mostani napi 7,2 állomásunkat megkészserezzük, még akkor is 5 évet kell Kínában maradnunk. Én a magam részéről nem túlságosan bánám, mert akkor megoldódnának anyagi gondjaink.

Kántás igyekszik rendet teremteni, Szurovy hatalmaskodását leépíteni. Kántás sajnálja, mert szerinte Nagylengyel miatt otthon is leégett, úgy hogy otthoni karrierjének befellegzett. Kínai tervei sem sikerültek, már tudniillik az, hogy sokáig kint maradjon, mint geológus szakértő, de a kínaiak kereken kijelentették, hogy nem ismeri a kínai viszonyokat és ezért csak, mint az expedíció geológusára van rá szükségük. A követség is meghunyászkodott, Szál elvtárs, a követség párttitkára, aki az egyik fogadáson kijelentette, hogy képességeinken túl vagyunk megfizetve, a Követség nevében bocsánatot kért Kántástól. Kántás megígérte, hogy a vámkérdést is elintézi, mert a magyar külker. miniszter éppen Pekingben van és még itt fog beszélni vele. Megígérte azt is, hogy megpróbálja elintézni a magyar rádióval, hogy éjfél után rövidhullámon adjanak számunkra híreket. Jelenleg reggel 6–7 óra tájban tudjuk fogni Budapestet, de ilyenkor csak idegen nyelvű, spanyol és olasz adás van. Így egyetlen hírforrásunk a Szabad Európa és Amerika Hangja. Ugyancsak Kántás mesélte, hogy Páger Antal megunta Argentínát és hazatér.

Vasárnaptól 10 nap csúsztatás lesz, nem tudom, mit fogunk csinálni. 3 napra valószínűleg elmegegyek Wuchungba körülnézni. A többi idő alatt megpróbáljuk elintézni, hogy mi legények dolgozhassunk és majd télen kivesszük a csúsztatást.

Most jött meg Pekingből Honfi és kijelentette, hogy ő te-
 repre akar járni, ezek szerint biztosnak látszik a kiértékelői
 beosztásom. Persze azért időnként én is ki akarok járni, mert
 kint sokkal gyorsabban telik az idő.

Készek lettek az ingek, amiket csináltattam, egész jól sike-
 rültek és darabját mindössze 70 fenéért varrták. A pufajkákat
 is megrendelték, én csak kabátot kértem, mert a nadrág na-
 gyon otromba. Wuchungban állítólag lehet szövetet kapni,
 majd veszek egy sínadrágra valót és Edgár nadrágjának min-
 tájára megvarratom. Érdekes, hogy itt nem lehet szövetet
 kapni, a vattaruhát is vászonnal borítják, mert a szövetet sen-
 ki sem tudja megfizetni. Vászonból viszont hatalmas a válasz-
 ték és jó minőségű.

Tegnap volt a Hold-ünnep. Ennek eredete mintegy 800 év-
 vel ezelőttre nyúlik vissza, amikor mongolok uralkodtak ezen
 a környéken és minden 10 kínai családnak 1 mongolt el kel-
 lett tartania, aki korlátlan hatalommal rendelkezett fölöttük,
 még asszonyaik fölött is. Egyszer aztán összebeszéltek, hogy
 mindenki meghívja a maga mongolját ebédre. Az ünnepi ka-
 lácsba belesütöttek egy-egy kést, amivel azután megölték a
 vendéget. Azóta ünneplik meg ezt a napot, és sütnék úgyne-
 vezett holdkalácsot, amelyre mongol ellenes jelszavakat ír-
 nak. Ma már elsősorban családi ünnep, amikor messze föld-
 ről összejön a család, és együtt ünnepelnek, egyúttal ez az
 aratás ünnepe is. Tegnap este a mi munkatársaink is megren-
 deztek a maguk ünnepét kint a szabadban, a fák alatt. Szép
 telihold volt, ettünk a hagyományos holdkalácsból, a kínaiak
 régi dalokat énekeltek és mindnyájunkat megajándékoztak
 kínai táncokat ábrázoló képecskékkal.

...

Kuyuan, 1956. szeptember 25.

16. levél

...

Hogy Kuyuant nem találod a térképen, azt nem csodálom,
 Wuchung azonban kb. háromszor akkora, mint Kuyuan. Ha
 esetleg mégis érdekel, hogy hol fekszik, hát a 36. szélességi
 és a 106° 25' hosszúsági fokon. Wuchung innen ÉÉNy-ra van,
 286 km-re, a Hoang-ho partján. Nem messze fölötté metszi a
 nagy fal a folyót.

Kínaiul elkezdni tanulni nem érdemes, mert Petrik Iván,
 aki már 4 éve szorgalmasan tanul, kb. 2500 jelig jutott. Na-
 gyon el van keseredve, mert ő a klasszikus nyelvet beszéli,
 amit itt egyáltalán nem értenek. Nagyon érdekesen szokott
 tárgyalni a kínaiakkal, ti. úgy, hogy a jobb mutatóujjával a bal
 tenyerébe rajzolja a jeleket, ez igen komikusan hat, de azért
 többnyire megértik.

Mégis úgy döntöttem, hogy nem megyek Wuchungba.
 Gálfi megjött Pekingből és tartott egy beszámolót. Semmi kü-
 lönösöt nem mondott, de megint szemünkre vetették a csa-
 ládi pótlék kérdését. Gálfi kijelentette, hogy ez antiszociális
 dolog volt részünkről és most már fogjuk be a szánkat és ne
 legyen semmi kívánságunk. Sajnos Gálfiiban nagyot csalód-
 tunk, hiányzik belőle a kellő erély, pedig a kínaiakkal csak így
 lehet boldogulni. Nagyon nagy náluk az üzemanyag hiány,
 Pekingben pl. nagyon sok fagázás autóbusz közlekedik.
 Kántás szerint a kőolaj érdekében mindent hajlandók meg-
 tenni, de sajnos nincs olyan vezetőnk, aki ezt ki tudná hasz-
 nálni. Szurovy mostanában nagyon barátságos, esténként

mindig beül valamelyik szobába és ott haverkodik a társaság-
 gal. Az az érzésem, hogy hamarosan meg fogja nyerni magá-
 nak a társaság rokonszenvét, mert van benne karakánság,
 ami nem jellemző Gálfira.

Téli szállásunk még mindig nem biztos, mert az oroszok le-
 foglalták a siani szállodát és bár a szerződés határozottan
 Siant jelöli meg téli szállásként, a kínaiak kérik, hogy egy má-
 sik nagyváros legyen. Lehet, hogy ezzel jól járunk és esetleg
 Kantonban fogunk telelni, de attól félek, hogy inkább Peking
 lesz, mert ott van elég szálloda és ezzel a családostok jól járná-
 nak, mert mi ugyan nem kapnánk tereppótlékot, de ők kap-
 nának helyette családi pótlékot.

Vasárnap fent voltunk egy szomszédos hegyen, ahol egy
 régi Buddha-szentély van. Egy egész tekerccset elfotóztam,
 már csak egy maradt, de Edgárnak még van néhány és meg-
 ígérte, hogy ad belőle.

Még néhány apróság, amiről még eddig nem írtam. Az
 egyik, hogy itt a nők kivétel nélkül nadrágban járnak, mióta
 itt vagyunk, még nem láttunk szoknyás nőt. A másik, hogy itt
 valóságos micsurini disznók vannak, úgy festenek, mintha
 egy közönséges fekete disznót keresztetk volna egy daksz-
 lival. A fülük akkora, hogy nem látnak tőle, a hasukat meg a
 földön húzzák, egyébként nagyon soványak, olyanok, mint a
 pigmeusok.

12. ábra. Buddha társaságában Proch Zoli és a szerző

Most a munkánkról néhány szót, mióta itt vagyunk, már mindent csináltam: kitűztem, szinteztem, észleltem és kiértékeltem. Ennek előnye, hogy változatos, hátránya viszont, hogy sohasem tudom, hogy másnap mit fogok csinálni, én vagyok a csoport mindenese. Mikor kitűzni jártam annyira lesültem, hogy az orrom többszörösen lehámlott, sőt még a fülcimpám is hámlott. Sajnos csak az arcom és a karom sült le, mert ing nélkül még a kínaiak sem járnak. A csoportunkhoz 17 kínai van beosztva, 10 fiú és 7 lány. 20–23 év körüliek és 6 osztályos középiskolát végeztek. A geofizikáról igen kevés fogalmuk van. A fiúk terepre járnak, a lányok számolnak, de még a 2+2-t is számológépen tologatják ki. A számológép nagyon elterjedt, golyós megoldású és ötös számrendszerben dolgozik. Már többször elmagyaráztattuk a használatát, de képtelenek vagyunk megtanulni, mert úgy tűnik, csak úgy lehet kitolni rajta az eredményt, ha az ember előre tudja, hogy minek kell kijönnie. Ez lehet, hogy nem így van, de egyelőre úgy tűnik. Ezzel az istentelen számológéppel aztán olyan csattogtatást művelnek, hogy alig lehet kibírni. Igen lassan és rosszul számolnak, heten együtt kb. a felét számolják ki annak, amit én megcsinálok. A munkával kapcsolatban igen érdekes elveik vannak, de erről majd legközelebb.

...

Kuyuan, 1956. október 2.

17. levél

...

Intézeti látogatások során biztosan rengeteget fognak mesélni a kínai expedícióról. Kíváncsian várom a különböző rémhíreket, amik rólunk terjengnek és azt is, hogy kitől hallottad azokat. Itt az a gyanúnk, hogy a rémhírek savanyú a szőlő alapon keletkeznek, és nagyon élvezzük azokat.

Tegnap, október 1-én volt a kínai felszabadulás ünnepe. Természetesen itt is felvonulással ünneplik, minket is meghívtak, de nem felvonulni, hanem a dísztribünre. A tribünről nézve határozottan kellemesebbnek és szórakoztatóbbnak bizonyult. Rengeteget fényképeztem, de sajnos csak fekete-fehérrel, pedig a felvonulás nagyon színpompás volt. Hatalmas selyemzászlókkal vonultak fel, de nem pirosakkal, hanem a legkülönbözőbb színűekkel, itt ugyanis minden tartománynak más színű zászlaja van. Volt néhány népviseletbe öltözött alak is. Sajnos a filmem a felvonulás vége felé elfogyott, így az azt követő műsorra már nem maradt, pedig nagyon mutatós népi táncokat lehetett volna fotózni.

A felvonulásnak volt egy megrendítő része, a muzulmánok csoportja, ehhez tudni kell, hogy ők itt a legszegényebbek. Rongyos, piszkos pufajkában vonultak fel, az asszonyok karjukon gyerekekkel, sok öregasszony, akik elkötözött nyomorék lábukkal alig tudtak járni. Így tömegben megrendítő látványt nyújtottak. Este volt az ünnepi díszvacsora, erre meghívták azt a 3 orosz szakértőt, akik szintén itt laknak Kuyuanban. Kettő közülük mérnök, egy pedig technikus. Vasútvonalat tűznek ki, amit 1958-ban kezdenek építeni. A legidősebb (kb. 50 éves) mesélte, hogy 2000 rubel fizetése van. A rajta levő ruha 600, a cipő 320 rubelbe került, nálunk ezeket a holmikat kb. ugyanennyi forintért lehet megkapni. Az itteni napidíjuk 23 yuan, de otthon a fizetésüknek csak a 70%-t kapják. A tegnapi vacsorát a kormányzó adta és éppen most értesültem

13. ábra. Elkötözött lábú öregasszonyok (a bal szélén bottal, ill. a jobb szélén) Ku-yuan utcáin

róla, hogy ma is lesz vacsora a táborvezetőség rendezésében, utána színházi előadás.

A tervek szerint holnap táborba vonulunk, csak az Eötvös-inga-csoport. Ennek nem nagyon örülünk, mert az idő kezd hűvössé válni, ma reggel mindössze 1 °C volt. Igaz, hogy elkészült a pufajkánk, ami jó meleg és könnyű, mert tiszta gyapot van benne.

14. ábra. Eötvös-inga-sátorállítás és a semmiből előkertült nézőközönség

A pénzem kezd szaporodni, ami lassan komoly problémát fog okozni, mert főleg 1 yuanosokban fizetnek és így súlyra is igen tekintélyes egy havi napidíj. Érdekes, hogy a legtöbb ember nem tud a pénzzel bánni, és minden vacakot összevásárolnak. A rizspálinka olyan tömény, hogy a múltkor, mikor megszolgáltam, már a szagától is szédültem. Van, aki spirituszfőzőjébe használja.

Pekingből egy szabó küldött bőrmintákat és amennyiben legalább 10 db bőrkabátot rendelünk, akkor leutazik, hozzá magával a bőrt és itt megcsinálja a kabátokat. Elég sokat kér, egy kabát teveszőr bélésrel 230 yuan. Akik Pekingben jobban tanulmányozták a bőrkabátokat, azt mondják, hogy ugyanabban az üzletben ugyanabból az anyagból 120 yuanért lehet készen kapni. Töprengök, hogy mit csináljak, mert az én alakomra biztosan kapnék készen is. Az itteni posta 5 kg-ig hajlandó csomagot felvenni, egy páran már

küldtek haza és kíváncsian várjuk, mi lesz az eredmény, kell-e érte vámot fizetni.

Már többször akartam írni a kínai katonákról, de mindig kifelejtettem. Nem ritka látvány a teljes harci felszerelésben menetelő katonákon a papucs. Eleinte ezt roppant mulatságosnak találtuk. Láttam már olyan őrségváltást, amikor az új őrség a legkülönbözőbb színű esernyők alatt vonult fel. Olyan őrt is láttam, aki egyik kezében a puskáját, a másikban pedig egy kanárisárga ernyőt szorongatott.

Végre megkaptuk az első újságszállítmányt, 3 hét alatt érkezett ide. Most egy story következik: Banai egészségi és anyagi nehézségekre hivatkozva kérte családjá hazautazását. Ez ügyben levelet írt Gálfinak, aki akkor még Pekingben tartózkodott. Gálfi megtette a szükséges lépéseket és a kínaiak megígérték, hogy elintézik a dolgot. Mikor Gálfi ide érkezett, Banai kijelentette, hogy felesége maradni akar, de Gálfi közölte, hogy most már nem tud a dolgon változtatni. Most mindenki kíváncsian várja a fejleményeket. Gálfinak a hazautazással való fenyegetőzés remek fegyver, ezzel mindenkit el tud némítani. A napokban Pálos valami miatt feldühödött és kijelentette, hogy hazautazik. Gálfi erre azt felelte, kérlek, mikorra parancsolod a repülőjegyet? Erre Pálos rögtön elhallgatott. Pálost egyébként nehéz idegekkel elviselni, mert sokat és hülyeségeket beszél össze-vissza. Egyik kedvenc témája a bélféreg, amit minden ebédnél előhoz és előadást tart róla, hogy milyen könnyű megszerezni, és milyen nehéz megszabadulni tőle. A betegségeknek hatalmas ismerője, és nincs olyan betegség, ami ha nem is neki, de legalább egyik nagynénjének ne lett volna.

A fúrások és piszkálódások már megkezdődtek. A legtöbben Sedyéket piszkálják, úgy hogy akik ezt nem teszik, mint pl. én, azokkal igen jóban vannak. A második oltás után, mikor nagyon misz hangulatban voltam, Jutka legalább ötször jött, hogy feküdjek le, mérjem meg a lázam – amit meg is tettem, de persze nem volt – főz teát, lehozza az ebédemet stb. Jól esett, hogy törődik valaki az emberrel.

Banainak minden bőröndjén a következő névjegy látható: Prof. Gy. Banai és minden adandó alkalmat megragad, hogy beszédet tartson, bemutatkozásnál mindig hangsúlyozza, hogy professzor, ezen rengeteget mulatunk.

Megint néhány terepi történet: a napokban az egyik állomásunk egy legalább 100 m magas fennsíkra esett, ahová nem tudtunk kocsival felmenni. Ajánlottam, hogy a sátorlapokat és a műszert próbálják meg számárháton felvinni, de inkább saját hátukon cipelték fel. A jelenetet fényképen is megörökítettem. Egy másik eset: az egyik segédmunkás bal-tával bevágta a lábát. A seb kezelése a következőképpen történt: a pufajkája béléséből letépett egy darab vattát, meggyújtotta és rátette a sebre, majd egy erősen kétséges tisztaságú bélésdarabbal bekötötte. Mikor mondtam, hogy menjen be a kórházba bekötetni, egyszerűen kinevetett és csak erélyes felszólításomra volt hajlandó megtenni.

...

Kuyuan, 1956. október 7.

18. levél

...

A fizetésemelésekről, ha tudsz, írd bővebben, jó volna, ha legalább 1700 Ft-t adnának. Itt most tárgyalják az asszonyok el-

helyezését. Komáromy Erzsinek felajánlottak egy adminisztrátori állást 100 yuan fizetéssel, geológusnak nem alkalmazták, mert Szurovy kijelentette, hogy neki nem kell. Komáromy Pista azt akarja, hogy mint expertet alkalmazzák, de ez a Szurovy előbbi kijelentése miatt lehetetlen. A helyzet ugyanis az, hogy 49 fő helyett csak 45-en vagyunk és Pestről többet nem engednek ki, pedig a kínaiak hajlandók 49 főt fizetni. Ihásznak nem engedték ki a családját, mert mind a négy gyerek elmúlt már 16 éves, ez szerintem érthető is. Mikor ezt közölték, Ihász örült is neki, mert akkor úgy volt, hogy 4 yuan lesz a napi kaja. De most kiderült, hogy az augusztusi 2,80, a szeptemberi pedig 1,60 és ezentúl mindig 1,60 körül lesz. Erre fel megint ki akarja hozatni a családját, ami szerintem hülyeség, mert otthon mindegyik keres. Gálfi megígérte neki, hogy megpróbálja elintézni. Gálfi most megy Pekingbe tárgyalni a külkereskedelmi miniszterrel, aki kijött a kongresszusra. Most fogják elintézni a vámkérdést és a téli hazamenetelt, remélhetőleg mindkettőt sikerrel. Banai éppen most ment Wuchungba a családjáért, mennek haza, persze csak a familia. A 10 napos wuchungi csúsztatás nem telt el minden vihar nélkül. Rengeteg veszekedés volt, amiből Ujfalusyék is kivették részüket. Gálfiné lázítónak nevezte Évát, erre Tóni rohant Gálfihoz elégtételért stb. A csúsztatás eredménye az, hogy sokan nem köszönnek egymásnak, Pálos pedig nem hajlandó egy asztalhoz ülni Gálfival. A lakások körül voltak nagy zűrök, mert mindenki nagyon igényes lett, akinek otthon egy szobája volt, annak itt legalább 3 kell. Másik nagy súrlódási felület a koszt. A gyerekek fél adagot fizetnek, de persze egész esznek és így egy-két alkalommal előfordult, hogy nem jutott mindenkinek ebéd, ami persze újabb botrányokhoz vezetett. Amint látom itt az egyetlen megoldás, ha valaki teljesen elvonul a közösségi élettől, mert egyébként mindig folyik a pletyka, amit nem is lehet csodálni, amikor ennyi nő van összezárva és az égvilágon semmi dolguk. Mi nagy élvezettel hallgattuk a férjek beszámolóit és rengeteget mulattunk az eseteken, csak azt sajnáltuk, hogy nem mentünk el, mert ezeket a dolgokat látni kellett volna.

Igen érdekes a társaság hangulata, a fúrómesterek és a hozzájuk hasonló elemek nagyon el vannak szontyolodva, és legszívesebben hazamennének, pedig azt hitte volna az ember, hogy ők sokkal szívósabbak és igénytelenebbek, de úgy látszik a napi fröccs meg sör nagyon hiányzik nekik. Állandóan azon jajgatnak, hogy milyen jó lenne most otthon a nemtudomén milyen kocsmában.

Az értelmiségiek között egyáltalán nem tapasztalható ez a hazameneteli láz, kivéve persze az idősebb generációt, Komáromy pl. állandóan sír valamin, de igaz otthon is mindig ezt tette. Nekem pl. még sosem jutott eszembe, hogy milyen jó lenne hazamenni.

Az esték kezdenek hosszúra nyúlni, 7 órakor bizony már sötét van, de szerencse, hogy van rádiónk, és ezt nyúzzuk egész este. A csoport egyik része már táborba vonult, én egyelőre még bent vagyok. Az idő kezd hűvösödni, lassan elő kell venni a pufajkát, sokan már most is hordják. Tegnap egész nap esett az eső, bizony elég barátságtalan volt, az irodában mindössze 10,5 °C volt, de ma már hoztak kályhát és most jó meleg van. A mérési területünket Ny-on határoló Liupan-

shan tetejét már hó borítja. Még kb. 6–8 heti munkánk van, nem tudom hogyan fogjuk tudni befejezni.

Rendeltem egy bőrkabátot és egy leंबरdzseket: sötétzöldet, mert ez volt a legjobb szín. A szabó le fog jönni Pekingből, mértéket vesz és flanelből elkészíti a kabátot, annak alapján fogja Pekingben elkészíteni a bőrkabátot.

...

Sanyin, 1956. október 11.

19. levél

...

Örülök, hogy Dombainak megemlétted az ügyünket, mert így legalább otthon is evidenciában tartják. Már itt is tud róla mindenki, Wuchungban elsősorban Éva jóvoltából. Én csak Gálfinak és Horváth Árpinnak szóltam, de azután egy vezetőségi ülésen is szóba került, így már mindenki tud róla.

A Banai família már itt van Kuyuanban és várják az értesítést a repülőjegyre felől. Újabb botrány volt körülöttük: Banainé, aki már Pekingben a szállodában is nagyon otthonosan mozgott a konyhában, most Wuchungban elvitt 5 doboz lekvárt a konyháról. Az asszonyok persze rögtön kiszúrták, és lopással vádolták, ő meg azzal védekezett, hogy a szakácstól kapta.

Amit az előzetes elosztásokról írsz, roppant érdekes, nem hittem volna, hogy a szeizmológusok embert kapnak. Az hogy B. Tóth az öreg Rybár mellé kerül, egyenesen nevetséges, oda Kovács Bélát kellett volna tenni. Szegény Öregúr meg lesz áldva két olyan samesszel, mint Mozsolits és B. Tóth. Nem tudom, hogy neked esetleg nem lett volna-e jó a kettő közül valamelyik, de kijövedeled szempontjából jobb a szeizmika. Reményi Gyurka azt írta, hogy a mi fizetésünket most nem rendezik, ennek én örülök, mert ha hazamegyünk biztosan jobb besorolást fogok kapni, mint most kapnék. Elég disznóság, hogy nektek csak 1100-t adnak, akit most valahova besorolnak, az valószínűleg évekig ott fog maradni. Josti írta, hogy náluk (Maszolja) Kordának és Divékynak 1350-re emelték a fizetését.

Képzeld, a Néphadsereg Népi Együttese itt vendégszerepel Kínában és itt van Józsi, az unokatestvérem is. Hazulról írták, hogy elindultak, hétfőn este a rádiót csavargatva egyszer csak ismerős hangokat hallok, kiderült, hogy az előadásukat köz-

15. ábra. Gálfai János a kínai csoportvezetővel tárgyal a sátor-táborban

vetjük Pekingből. Igen nagy sikerük volt. Valószínűleg jönnek Sianba is, írtam Józsinak hogy közölje mikor jönnek, mert megpróbálok bemenni, hogy beszélhessünk. Otthon biztosan nagyon örülnének, ha beszámolna róla, hogy személyesen találkoztunk. Esetleg tudnék valamit küldeni is vele.

Tegnap óta táborban vagyok, Kuyuan-tól 36 km-re É-ra, Sanyin mellett. négyen már korábban kijöttek, én vagyok az ötödik. Táborunk elég nagy, 15–20 sátorból áll. A sátrak nagyszerűek, kétféle méretben, az egyik 5,5×4,5 m-es, a másik 4,5×3 m-es. Kiss Lajosék négyen egy nagy sátorban laktak és engem is oda akartak telepíteni ötödiknek, de nem egyeztem bele. Azt mondták, hogy máshol nincs hely, ez igaz is volt, de a szomszédban építik a szeizmikusok táborát, és ott van egy csomó üres sátor. Ketten megfogtuk az ágyamat és a cuccomat és áttelepítettük egy üres sátorba. Volt nagy felháborodás, főleg azért, mert ott nem volt őrség. A sátor is teljesen üres volt, gyékény sem volt a földön és ablakai sem voltak. Az ablakokat én magam beszereltem és lefeküdtem. Meglehetősen hideg volt, mert kint hideg van és kályha sem volt a sátorban, reggelre minden deres lett. A fellépésemnek meg is lett az eredménye, mert mára kiürítettek egy kisebb sátrat és nagyon rendesen berendezték, még kályha is van benne, igaz hogy egyelőre fűteni nem lehet benne, mert nincs könyökcső. Különben nagyon jó kis sátor, dupla vászonból közte vatta béléssel. Gondoltam, hogy egy ilyen jó lenne hazavinni víkendház céljából, nyugodtan és kényelmesen el lehetne nyaralni benne a Balaton partján. Megérdeklődtem az árát, a nagy 1000 yuan, a kicsinek nem tudják, ha 5–600 yuanért meg lehetne kapni, érdemes lenne hazavinni. Rendes ajtaja van és 6 db 50×50 cm-es ablaka. Nem sokáig leszünk itt, kb. a jövő hét közepéig, akkor lesz csúsztatás és utána már egy másik táborba vonulunk. Ma mértéket vettek egy kecskebőr bundához, ha elkészül, úgy el leszünk látva meleg ruhával, hogy akár a déli sarkra is elmehetünk. Érdekes, hogy míg Kuyuanban egyetlen tevét sem találni, addig itt már szép számmal akadnak. Nem ritkák a 20–30 tevéből álló karavánok sem. Ha autóval utolérünk egy karavánt, akkor a hajcsárok szembefordítják a tevéket, biztosan azért, hogy meg ne rémüljenek. A napokban rengeteg darut láttam, százával sétálgattak a földeken.

...

Kuyuan, 1956. október 18.

20. levél

...

Edgár betegségéről azt hittük, hogy erősen megfázott, de később kiderült, hogy paratífusza van. Ezt eddig azért nem írtam meg, mert nem akartam nevéket említeni elkerülendő az esetleges otthoni pánikot, de úgy látszik nem mindenki volt ilyen óvatos. Két súlyos eset volt, Ruzsa Béla és Edgár, 10 napig 38,5–39,8 °C magas lázuk volt. Ha már a betegségemnél tartok, múlt vasárnap megkaptuk a flekktífusz védőoltás első adagját. Hetenként még további két oltást kapunk. Már lassan kezdem megszokni az örökös bökődést. Ettől jobban féltünk, mint az előzőtől, de mint utólag kiderült, alaptalanul, mert semmi utóhatása nem volt. Érdekes és jellemző az itteni viszonyokra, hogy a kínaiakat nem hajlandók beoltani, mert drága a szérum, pedig a mi tífusz eseteinkkel egy időben sok kínai is megbetegedett, sőt odáig mentek, hogy

16–17. ábra. A fehér ember látványa mindenkit lenyűgöz, a látvány még a kistestvér cipeléséről is eltereli a figyelmüket

azt az orvosságot sem kapták, mint a mieink, mert az is drága. A betegséggel nem sokat törődnek, hiszen van elég ember, gyerek meg annyi, mint égen a csillag. A múltkor, amikor egyik kínai munkatársnőnk megbetegedett és Gellert Éva és Sedy Jutka meglátogatta, az orosz tolmács kijelentette, hogy nem kell azért olyan nagy cirkuszt csinálni, mert egy kínai nő megbetegedett. Ez mind a legfőbb érték az ember jelszó jelyében történik.

Lehetőség van arra, hogy itteni fizetésünk 25%-át hazaküldjük, és otthon export áron olyan cikkeket vásároljunk, amelyeket ide Kínába exportálnak. Ez a megoldás jónak kínálkozik, mert itt megszabadulunk a pénz egy részétől, másrészt mert így otthon olcsón és aránylag jó cikkeket vásárolhatunk. Az alábbi cikkeket lehet megvásárolni: bútor, rádió, magnetofon, mosógép, porszívó stb. Ez az egész dolog még teljesen új, és nincs itt a pontos lista, hogy mit mennyiért lehet venni. A Kereskedelmi Kirendeltség megígérte, hogy mielőtt megkapják az árlistát, azonnal továbbítják nekünk. Egy rádió árról tudunk: amit otthon 3200 Ft-ért árulnak, az 180 yuanba kerül. A Skoda 440-esről van prospektusunk, álomszép kocsi, ultramodern formában. Csak fél év múlva lehet vásárolni, mert addig csak a kínai kormány részére szállítá-

nak, kár hogy otthon olyan drága lett a benzin. Ha családi ház mellett döntünk, akkor a garázs sem lenne nagy probléma.

Most 4 nap csúsztatás van, ezért bejöttem Kuyuanba. A társaság egyik fele Wuchungba, a másik pedig Sianba indult. Alig maradtunk itthon egy páran. Nem tartottuk érdemesnek Sianba menni, mert nem érdemes ezért 800 km-t kocsikázni. Hétfőn itt mindent felszámolok és úgy tervezem, hogy a legközelebbi csúsztatás alkalmával mindent átviszek Wuchungba. Edgárral azon spekulálunk, hogy olyan lakást keressünk magunknak, amit ha jövőre egyedül marad, akkor sem fognak elvenni tőle. Eddig úgy volt, hogy teljesen külön fognak lakni a családok és a legények, de időközben annyian hozták ki a családjukat, hogy nem férnek el az ő udvarukban.

A napokban már fagyott, de délre erősen felmelegedett az idő. Megkezdődött a vadludak vonulása is, rengeteget látni belőlük. A terepen lefotóztam egy kb. 4–5 éves gyermeket, aki egy 2 év körüli másikat, valószínűleg az öccsét cipelte a hátán.

A cikk szerzője

Szabó Zoltán